

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

A városi és megyei hatóság, gazdasági-egylet, iskolatanács, s a tanítók és községi jegyzők egyletének

A lap ára

házhoz hordással vagy postán küldve:
Egy évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden vasárnap.

50. szám.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének czimzandók; — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményi díjak Klökner Péter kiadó könyvkereskedésében vétetnek fel.
Nyittdárban megjelenő közlemények után három hasábos petitsorért 10 kr. fizetendő.

Bérmentetlen leveleket csak ismert kéztől fogadunk el.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

Előfizetési fölhívás

„SZÉKESFEJÉRVÁR”

társadalmi heti közlöny

1873-ik év III. évfolyamára.

Égész évre 4 frt.

Félévre 2 frt.

Negyedévre 1 frt.

Az előfizetési pénzeket folyó hó 25-ig kérjük a lap kiadó-hivatalához KLÖKNER PÉTER könyvkereskedésébe küldeni, hogy a czímlapok kinyomatása s a lap szétküldésében fönnakadás ne történjék.

Vidéki előfizetések megtételére ajánljuk a postai 5 krros utalványok használatát.

A kiadó-hivatal.

Jogakademia Székesfejérvárott.

Czímnek is szépen hangzik, hátha még valóságga lenne! Pedig lehet.

Magunkon áll, csak akarnunk és tennünk kell.

Csak az elődök nyomdokát kövessük, kiket mulasztás vádja nem terhelhet, hogy ily czél annak idejében még nagyobb terjedelemben — el nem érethetett.

1838-ban nagyjában megpendítettven a pápai főiskolának más helyre általtétele, a székesfejérvári, akkor még zsenge, evang. reformált egyházközség teljes készséggel lépett a pályázati tere, s a környé-

kező gazdagabb reformált egyházközségektől is buzditva, fölkérte szabad királyi Székesfejérvár nemes tanácsát és választó polgárságát, mikép a pápai főiskolának ide áthelyezésében anyagi támogatással is segédkezet nyujtani sziveskedjék.

A kérelem meghallgattatott. Az 1839. szeptember 6-ki 1839. sz. alatt kelt városi jegyzőkönyvi pont tanúsága szerint boldog emlékezetű *Katona András* akkori népszószóló indítványára az áttételt elvileg elfogadván, az anyagi támogatást egyhangúlag általánosságban megajánlotta s kilátásba helyezte.

1840-ik év 984. és 2075 szám alatt kelt jegyzőkönyvi pontok szerint a még most is élő tekintetes *Boros Imre* városi képviselő úrnak örök méltánylatot érdemlő, az ügy sürgőssége tekintetében emelt lelkes nyilatkozata után, — melynek a jegyzőkönyvekben szintén nyoma vagyon, a nemes város következő nagylelkű ajánlatot tett s terjesztett fel a magy. kir. kamarához helybenhagyás végett:

A város ad alkalmas ingyen telket, építő anyagot, csak szerzési áron, 10,000 — ezüst forint — készpénz segedelmet.

Hogy e nemeslelkű ajánlattal, melyet a helybeli s vidéki ref. egyházak s egyes adakozók 20,000 forinton felüli összeggel neveltek, a czél el nem érethetett, egyszerű oka volt, mert *Pápa is a pályázók közt hagyatott*, s a székesfejérvári helyi fekvésnek sokak által támogatott *egyedül czélszerűsége* a pápai helyhez kötöttnék hitt főiskola túlzó kegyelettel ápolult multjával sikeresen meg nem küzdhetett, — s néhány szótöbbséggel a főiskola előbbeni helyén meghagyatott.

Most egészen más e részben a helyzet.

A mult eseményein okulva a főtisztelendő *túl a dunai evang. ref. superintendia*, hogy a helyhez-kötöttség eszméjét kizárja, még az időben jegyzőkönyvileg elhatározá, hogy érintett főiskola többé nem a *pápai*, hanem a superintendiaának *Pápa*n

lévő főiskolájának czimét viselje, s nyilván fentartott annak részben elmozdíthatósága fölötti határozási jog.

Ez alkalommal tehát, tekintve, hogy Pápa a jogakademia jelenleg csak úgy tartathatik fenn, hogy más tudományok előadásától vonatik el részben a tanerő, mely midőn egyrészt a jogtudományok kellő mérvbeni tanítására szükséges tanerőt kellőleg nem pótolhatja, másrészt a többi tudományok tanításában okoz továbbá el nem tűrhető hátrányt;

tekintve, hogy a jogtanhallgatók legnagyobb száma a hadkötelezettségi kort jogi pályája alatt éri el, Pápa pedig az állandó katonaság nem létében, az egy évi önkéntességet ki nem tölthetné;

tekintve, hogy a főiskolai és jogakademiai törvények különbözősége visszas helyzetre vezethetne; tekintve, hogy csak a jogakademia más helyre vitelével nyílnék alkalom, ut és mód a rég óhajtott tanító-képezde felállítására:

Az egyházkerület a *jogakademia*nak *Páparól más helyre áthelyeztetését kimondta.*

Pápa tehát nincs többé a pályázók között.

A székesfejérvári, rév-komáromi ref. egyházak állanak a küzdhomokon.

Az áthelyezés esetére teendő ajánlatok jövő 1873-dik év márczius 1-ig betérjesztendők, hogy e tárgyban az egyházmegyének beküldendő szavazataik nyomán a Győrött tartandó egyházkerületi gyűlésen döntőleg határozni lehessen.

Fogjunk tehát munkához, a közlekedés bria-raeusi karjaival ragadjuk meg az alkalmat, mely magától kínálkozik.

Hisz a pályázati előnyök, — a másik pályatársal szemben egy látásra szembeötlők.

Szabad királyi Székesfejérvár városának könnyen hozzáférhetősége által nagy vidéke van, mely a Dunától a Drávaig kiterjed;

TÁRCZA.

Temetőben.

(1872. május 11.)

Heverészek a sirhantok között,
Rám hajlanak az árnyaslombu fák;
S az árnyaslombu fáknek fűrtiből
Hull-hull ölembe a fehér virág.

Virág borítja zilált fűrtimet,
Mint hősét, kinek diadalma van,
Pedig nem voltam soha ily levert,
Ily elhagyott, ilyen boldogtalan.

Szeretek én virágok titeket,
És titeket is árnyaslombu fák,
De óh kérlek! borítsátok be most
Hűtlen leánykám büszke homlokát.

Ő most tán épen diadalmat ül
Szivemnek szörnyű bukása felett,
Hozzá jobban fog illeni a dús,
Virágos, árnyas, fényes kikelet

Szórjátok rá ti árnyaslombu fák,
Szórjátok rá virágítok felét!
— Elföldni az én pusztá siromat
Lomb is, virág is marad még elég.

Udvardy Géza.

Zsidó typosok.

(Vége.)

(y.) Még egy másik, egészen különös emberről kell megemlékeznem, kinek mi gyermekek, annyi vidám órát köszönhetünk. *Heium*-nak hívták s elmezarban szenvedett. Mivel gyakorta rá jött a dühöngés, lakásán őrizni kellett. Azt mondták, hogy egykor igen éleseszű talmudista volt s a tulságos sok tanulmány feszítette túl elméjét. Néha néha voltak tiszta pillanatai is, mikor azután valóságos szükségét érezte, hogy az emeleti ablakhoz állva a járókelőkhez beszédeket tartson s a világ és emberek felüli nézetét azokkal közölje. Ilyen alkalommal boldog, boldogtalan ösz-szeesődült ablaka alatt. Józan itélete a bolondságnak, őrülsége a bölcseségnek palástját viselte magán. Ezek az ellentétek, féketvesztett képzeletének eme bukfenzei, annyival inkább elragadtak bennünket, miután azok közé néha hatalmas éleceket szőtt be, melyek — miután ismert egyénekre vonatkoztak — nem kis mértékben költötték fel kárörömünket. Épen ez okból

a felnöttek nem igen mertek állást foglalni *Heium* ablaka alatt, kinek hallgatósága csaknem kizárólag gyermekekből, főkép iskolás fiukból állott.

Még emlékezem egyik beszédére, melyet egy forró nyári napon az ablaknál tartott. Ebben azt fejtegette, hogy ő az egyedüli okos és tudományos ember az egész városban s őt a tudatlanok, ostobák és bolondok azért tartják zárva, mert félnek az ő szellemétől s gazdag ismereteitől. „Tudjátok-e ti, ostoba ficzkók,” szolt hozzánk, „miért csukják el az egy-két okos embert s miért járnak szabadon a félbolondok ezrei? Azért, mert az okos embereknél a hatalom, a hatalmasoknál pedig az ész hiányzik. Ha nem így állna a dolog, akkor most én a város élén állnék, s az előljárók, kik magukat okos embereknek híresztelik, benn ülnének a bolondok házában.

Órákig el tudott ily modorban beszélni, összeve gyitve okost és bolondot, élczet és iztelenséget.

Más alkalommal, mikor egy iszákos sörivőt látott elmenni ablaka alatt, azt a kérdést intézte hozzánk, hogy „mi különbség van ez iszákos ember és a söröskancsó között?” „Semmi!” kiáltottuk valamennyien. „No de mégis!” unszolt bennünket. Nem nyervén választ igy felelt meg saját kérdésére: „A sörös kancsóknak csak egy füle van s ha üres, a falra akasztják; ez az ember kétfülü söröskancsó, de ezt nem akasztják a falra, mert soha sem üres.”

van egészséges vize, tanulásra alkalmas sétányai, közkertjei;

van olcsó piacza, melyet úgy terjedelmes határa, házi kertjei, mint a környező termékeny vidék minden szükségessel bőven ellátnak;

van kebelében 8 osztályú főgymnasium, melyből a végzett ifjak itt helyben a jogi pálya tanulmányait megkezdhetik s be is végezhetik, s hova a *pápai, gyöngyi, csurgói, kaposvári* gymnasiumok növendékei szívesen fognak seregleni;

e városba nyolcz országos út vezet; van többfelé ágazó vasuti közlekedése, mely a szülőknek gyermekeik gyakoribb látogatását könnyűvé, kellemessé, télen, nyáron biztossá teszi;

van nagyszerű multja, mely azokra, kik a köz- és magánjogot itt tanulandják, vonzerővel bír, mert lélekemelő, buzdító a tudat, hogy a hol ők az elhunyt ősök pályájára lépődök, előkészületeket tesznek, ott a közjogot alapító alkotmányos királyok éltek, működtek és dicsteljes pályá után nyugosznak.

Most még csak a kövek beszélnek, akkor szólni fognak azok is, kik a közpályára ezen, a magyarinak szent helyén képezték ki magokat.

Rajta tehát!

Ennyi és még több, akarva elhallgatott előny a nemes várost pályázatra batoríthatja és kitartóvá teheti annak tudata, hogy az által, ha a közművelődés fent jelzett hajlékának falai között tért enged, szellemi előnyökön fölül kereskedőinek, iparosainak, termelőinek nem megvetendő anyagi jövedelmi forrást állandóan biztosít; mely jövedelmet még az is fokozandja, hogy az áthelyezés esetében a tizenegy megyére kiterjedő túl a dunai egyházkerület gyűléseit — egy évben kétszer — állandóan itt fogja tartani.

Meg kell tekinteni az 1840-id évi 2075. jegyzőkönyvi pont mellékletei közt az eredeti ajánlati ívet s névsorát azon nemeslelkű polgároknak, kik azt a város nevében aláírták s tette buzdulunk, mint ők buzdulának.

Meg kell mutatni nagy Magyarországnak, hogy mi nem pusztán a királyi sírok néma őrei, hanem a közművelődés szószólói, pártolói is vagyunk.

Csak *aharni* és *tenni* kell, s a mi 1840-ben egészben nem sikerült, 1873-ban sikerülni fog részben és fog lenni: *jogakademia Székesfejérvárott!*

Adjá Isten, hogy úgy legyen!

Fekete János.

Hatósági élet.

Felhívás. Székes-Fejérvár szab. kir. város községéhez!

Egy rendszeres államban ha létezik testület, melynek feladatához tartozik a közérdeknek előmozdítása mellett egyszersmind az egyéni szabadságot, a rend és törvénytisztelést korlátai közt biztosítani, ez kiválólag a köztörvényhatóság; — melynek azonban, hogy hivatásához méltó legyen: egyik legnehezebb kötelem, enyhíteni azon fájdalmas sebeket, melyekből helyenként mélyen vérzik a társadalom.

Látszólag súlyos lenne a feladat, ha nem adna vigasztalást azon öntudat, miszerint az emberiségnél mindenütt, de különösen ott, hol a közművelődés sugárjai már kellőleg behatottak, a legnagyobb érdek-

Különbö azokon kívül is, kiket megemlítettem, annyi volt e kis városban a sajtóságot alak, hogy visszagondolva gyermekkoromra, épen nem csodálom, hogy sokkal több időt töltöttem a zajos, tarka utcái élet közepette, mint a szűk, setét, gőzös iskolaszobában. Ha csak szerét tehettem, megugrottam az előadás elől, különösen vásári napokon. A vásártéren legfeltűnőbb alakok voltak a halárusok, zsákhordók s a lengyel parasztok.

A halárusok szája nagyon könnyen eljárt, s ha valaki megboszottott, őket a hosszas alkudozásokkal, bőven és késedelem nélkül kifizették a vevőt a legékesebb, szemenszedett czimakkal. A zsákhordók külön osztályt képeztek s mind megtermett markos emberek voltak. En két okból szerettem őket, jóllehet a városban nem nagy becsületben álltak: először, mert sok mulatságot okoztak vad időtöltésük; másodsor, mert vasmarkaik mindig készen álltak a szegény kis zsidófiúk védelmére, ha a keresztény gyermekek által megátaladtak. A lengyel parasztok arról voltak nevezetesek, hogy borzasztó sokat birtak inni. Sokszor tanuja és bámulója voltam, mikor egy-egy jó vásári nap délutánján bevették magukat a kocsmába s elkezdtek amugy istenig azában pálinkázni. A mi azonban leginkább felkeltette bámulatomat, az volt, mikor láttam, hogy némelyik közülök a poharat nem csak

verseny közepette is árasztja jótéteményeit azon nagyhatalom, melynek hazája a szív, s neve a könyörület!

Általános műveltségnek örvendező és rendezett anyagi viszonyok közt élő nemzeteknél, a nyomor és valódi szegénység biztos tető alatt apolva találja menhelyét, — hazánkban azonban, hol a jelennél kedvezőbb jövő csak is önfentartási ösztönünk szívósságtól van feltételezve, — s kik csak most léptünk ki a haladás bücsű korszakából, — nem ritkán nyílt helyeken kell látnunk az éhség és hidegtől gyötört jajveszékölő egyént, kit talán nem is épen önhibája, taszított a nyomor örvényébe!

A szegényügy rendezése és a koldulásnak végleges beszüntetése, bár egyik beható tanulmánya tárgyát képezi a helyhatóságoknak; — sajnos azonban: miszerint ezen kérdés, — legnagyobb részben korlátozott anyagi viszonyainknak miatta — ez ideig sikeresen megoldható nem volt, — mindazonáltal: a fent általánosságban körvonalazott szomorú képlet városi községünk kedélyére — Istennek hála! — ekkoráig leverőleg nem hathatott; mert a míg egyrészt a hatóság által kezelt nemeslelkű alapítványok jövedelmei tetemesen enyhítik a helyi nyomort, ugy más részről: városunk derék polgársága, felekezeti különbség nélkül, valójában benső vallásos érzület és nemes erkölcsi rugóktól ösztönözve, régi jó szokás szerint egy évben sem mulasztotta el — hatósági közbenjárás mellett — könyöradományait a szegényebb sorsú néposztályllyal éreztetni.

A régi gyakorlatból kiindulva, ez alkalommal is tehát öszinte bizalommal fordul a hatóság a nagy közönséghez: felkérvén mindazokat, kik szenvedő embertársaink sorsának enyhítéséhez, áldozatkészségükkel járulni hajlandók, szíveskedjenek a szokásos úlévi közszolgáltatások megváltása által, a városi aggodalmak tökéjének gyarapítására szánt kegyadományaitak f. évi december 19-től kezdve, bezárólag 28-ig d. e. a hivatalos órákban Turiák Pál közgyám és aggintézetű pénztárnok urhoz beszovaltatni, annyival is inkább: hogy a nyilvános elszámolás — a t. adakozók névsorának kinyomatása és közzététele mellett, — még ez év folyamában eszközölthessék.

Nem csupán pénzbeli adományok, de viselt ruháink is szívesen fogadtatnak, melyeknek a szegények közt felosztása, ugyancsak hatósági közbenjárás mellett fog elintéztetni.

Kelt Székesfejérvárott 1872. évi december 12-én.

Novák Kálmán, polgármester.

— A városi bizottság e hó 16-án reggeli 9 órakor tartandja rendes havi közgyűlést, melyen a megüresedett gazdasági tanácsosi állomás is be fog tölteni. Ohajjuk, hogy a fontos és lankadatlan tevékenységet igénylő hivatal szakavatott egyénnel töltsék be.

Egyletek és intézetek.

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Székesfejérvár, 1872. december 12.

T. Szerkesztő ur!

A „Székesfejérvár“ december 8-kán megjelent számában, „állandó színházunk ügyében“ czim alatt közölt főlészólás folytán, indítatva érzem magamat a színházi részvénytársulat választmánya nevében, következő főlészólással szolgálni:

A Koch és Skálniczky pesti építész urak által készített és a választmány által elfogadott műterv szerint állandó színházunk melléképületeivel együtt — ideértve a teljes felszerelést — összesen 133 ezer forintba fog kerülni. Ezen költségek fedezésére a választmány eddigelé, részint befizetett részvényekben,

kiissza, hanem darabonként meg is eszi. Semmit sem nagyítom a dolgot. Nem egyszer láttam, a mint beléharaptak az üvegbe s a leharapott üvegdarabot fogaikkal szétmorzsolták a nélkül, hogy magukat megsértették volna. Hogy azért tették-e ezt, mikép fogaik erejét mutogassák, vagy az üvegevést talán övszernek tartották a megittakodás ellen, nem tudom megmondani; én csak annyit tudok és mondhatok, hogy a pálinkás csapszékekben néha minden üveget felfaltak.

Nyáron át nem igen volt közvetlen szomorú következménye e tulságos pálinkaivásnak; télen azonban, kivált a nagy hidegek alkalmával, még jobban hozzá láttak a kegyetlen élvezethez s közülök sokan fagytak meg, kiket hazafelé utaztukban elnyomott az álom. Télen nem volt vásári nap, hogy ne lehetett volna ilyen halálesetről hallani.

Az iszákosság vagy részegeskedésnek a zsidóknál nyoma sem volt. Ők a dobzódást általában bűnnek tartották s mint patriarkhális nép, érényekre szigoruan vigyáztak. Egy világhírű bölcs e mérsékletességre azt mondja ugyan, hogy azt nem lehet érényül tudni be nekik, miután a tapasztalás évezredek óta azt mutatja, hogy az elnyomott vagy rabszolganépek mindig mértékletesek voltak. Ez azonban helytelen állítás. A lengyel és orosz paraszt csak oly bőven ivott régente, mint ma, a néger rabszolgáról pedig soha

részint kölcsönös segélyző-egyleti betételekben körülbelül 115 ezer forinttal rendelkezik.

Ezen még ez óráig hiányzó összeget a választmány annál inkább hiszi előteremthetni, mert Fejérmegye lelkes, hazafias közönségének áldozatkészsége, ezen nem csupán városi, hanem kiválólag nemzeti ügy érdekében, még alig lett igénybe véve.

Ezen kérdés különben a felhozott cikkben csak mellékesen van érintve, sőt főlészóló ur maga is hiszi, hogy a választmány akárhogy, de fog módot találni a hiányzó összeg előteremtésére, hanem „egy részvényes“ állítása szerint, oly hírek szárnyalnak, melyek nem alkalmasak a közönség részvételének és áldozatkészségének fokozására.

Nézzük tehát melyek ezen hírek: „hírlík, hogy az illető építészekkel nem bizonyos meghatározott összegben kötött a szerződés, hanem hogy a nekik fizetendő összeg az építés befejezte után, a fölhasznált anyag s munkaerő főlészámítása szerint fog megállapítani, vagyis hogy az építés a társulat részére megy s az említett főlészámításból kikerülő összeg (tekintve az építési anyagokban időközben beállt áremelkedést) előreláthatólag számos ezrekkel fogja meghaladni a választmány által előirányzott építési költséget.“

Bocsásson meg t. „részvényes“ ur, de ezen állítása téves főlészólás alapul; igaz ugyan, hogy a választmány az illető építészekkel nem bizonyos meghatározott összegben kötötte a szerződést, de ez nagyobb-szerű építkezéseknél sehol a világon nem szokásos, hanem mindenütt az ugynevezett egységi munkákrak szolgálnak a kötéendő szerződés alapjául, azaz megállapítatik a készíttendő munka köbölének ára és a hány ily köböllet a vállalkozó az alapul szolgáló fő- és melléktervek nyomán készített, annyit kapja a fizetést.

Ez eljárást széles e világon mindenütt követik, s ezt követte a társulat választmánya is, miután pedig ez egységi árak nem a munka bevégezése után, hanem a szerződés megkötése alkalmával állapítottak meg az építési anyagoknak időközben beállt áremelkedése, a vállalkozókkal kötött szerződést természetesen nem alterálja, ennél fogva „részvényes“ urnak ezen aggodalma, miszerint ez által számos ezrekre rugó deficit fog beállni, teljesen alaptalan.

Ha azonban ezen felhozott tények mellett, felszó-laló ur egy vagy más tekintetben kételyeit eloszlatva nem látná, tisztelettel felkérem, szíveskedjék bármikor a lakásomon levő szerződéseket megsemmélni, s én a legnagyobb készséggel fogok neki a kívánt felvilágosítással szolgálni.

Végül nem mulasztatom el a „Székesfejérvár“ logutóbai számában a leendő színházra vonatkozó bő tárgyismeret és szakavatottságról tanuskodó nézetek iránt teljes elismerésemet és hozzájárulásomat kifejezni s nem is kételkedem, hogy a választmány a legközelebbi vasárnap tartandó ülésében, ezen nagyfontosságú kérdést beható tárgyalás alá vevendi.

Dr. Ligeti József,
a színházi részvénytársulat alelnöke.

— A „Vörösmarty-kör“ választmánya folyó hó 8-án tartott ülésében új tagokul megválasztattak: Balogh Lukács, Bauer János, Dwelly Rezső, Hattyuffy Dezső, Magyar János, Mocsonoky József, Tóth Aladár, és Učvárdy Géza. — Ugyanez alkalommal a választmány jövő évre megrendelte a következő lapokat és folyóiratokat: Pesti Naplót, Reformot, Hont, Magyar-újságot, Ellenőrt, Szabadsajtót, Buda-pesti közlönyt, Vasárnapi Újságot, Figyelőt, Szinpadot, Fővárosi lapokat, Hazánk és külföldet, Magyarországot és a nagyvilágot, Borszemjankót, Üstökést, Bolondmiskát, Keletet, Erdélyt, Székesfejérvárt, Pester Lloydot, lipcei

sem mondhatta senki sem, hogy iszákos. Ennek oka nagy részt az égaljban rejlik. A mértékletesség a dél, a mérsékletlenség az éjszak sajátja.

Végül még meg nem feledkezhetem a zsidó zenészek osztályáról. Ezek is, mint a cigányok, hangjegy nélkül játszottak s a czimbalmost köztük való-ságos nagy talentumnak tekintették. Rendszeres vidám mulatságok alkalmával játszottak s igen jól fizették őket. Legérdekesebb volt őket látni lakodalmakban. Ilyenkor különös öltözetben léptek a közönség elé, mely hosszú kaftánból s egy kúp-alaku czifra stüveg-ből állott.

Mikor egyszer nagy Napoleon Pózenbe utaztában szülővárosom határát is érintette, a lissai zenészek az említett öltözetben mentek tisztelére. Egyszerre jön a császár, de oly mély beszélgetésbe merült Duroc-kal, hogy a fantasztikus alakokat észre sem vette. Végre felvetette szemét s mikor a kocsi tözsomszédságában megpillantotta a zenészeket, a szó szoros értelmében megdöbben mi látszott. A művészi sereg egyik tagja abban a h íthen, hogy a hatalmas uralkodót csakugyan valami rendkívüli félelem fogta el, batorítólag kiáltotta el magát: „Ne féljen felséged, nem törökök vagyunk!“